NEFORMALUSIS VYRESNIŲJŲ SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMAS LIETUVOJE

Situacijos analizė ir rekomendacijos

ŠVIETIMO NVO TINKLAS

ŠVIETIMO NVO TINKLAS

Nacionalinis švietimo NVO tinklas susibūrė siekiant efektyvesnės ir kokybiškesnės švietimo politikos Lietuvoje bei glaudesnio nepriklausomų švietimo veikėjų ir institucijų bendradarbiavimo ją įgyvendinant. Tinklas vienija nacionalines įvairiose švietimo srityse veikiančias nevyriausybines organizacijas.

Studija parengta pagal projektą „Nevyriausybinių švietimo organizacijų ir valstybės institucijų partnerystės stiprinimas“ finansuojamą Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija

Turinys

Įvadas 3

1. Naujoji neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistema 6

1.1. Savivaldybių lygmuo 9

2. Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų analizė 14

2.1. K-714 „Formaliojo ir neformaliojo mokymosi galimybių plėtra“ 16

2.2. V-715 „Formaliojo ir neformaliojo mokymo paslaugų įvairioms besimokančiųjų grupėms teikimas“ 18

2.3. K-415 „54 +“ 23

Rekomendacijos 26

Literatūros sąrašas 29

Dokumentai 31

1 priedas 34

2 priedas 35

Įvadas

Mokymasis vyresniame amžiuje ypač svarbus gyventojų sveikatai ir gerai savijautai, socialinei integracijai ir įsitinklinimui visuomenėje (Schmidtas-Hertha 2015). Tai lemia, jog besimokantys vyresnieji suaugusieji rečiau serga, jiems nereikia papildomų socialinių ir globos paslaugų, o pensinio amžiaus ribą peržengę, bet toliau liekantys darbo rinkoje darbuotojai sukuria didesnę pridėtinę vertę. Atrodytų, bendrame visuomenės senėjimo fone vyresniųjų suaugusiųjų mokymasis turėtų atsidurti tarp svarbiausių valstybės ir verslo prioritetų. Nepaisant to, Lietuvoje trūksta ne tik aiškios ilgalaikės neformaliojo vyresniųjų suaugusiųjų (65+ amžiaus grupės atstovų) švietimo strategijos, bet ir ją pagrindžiančių esamos situacijos tyrimų. Atsižvelgiant į tai, šia studija siekiama glaustai pristatyti dabartinę vyresniųjų suaugusiųjų švietimo situaciją šalyje, įvertinti veikiančius koordinavimo ir finansavimo mechanizmus ir pateikti rekomendacijas dėl vyresniųjų suaugusiųjų mokymosi galimybių plėtros.

2015 m. sausio 1 d. įsigaliojusio Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymo 13 straipsnis nurodo išskirtinį trečiojo amžiaus universitetų (TAU) vaidmenį vyresniesiems suaugusiesiems teikiant švietimo paslaugas. Šiame straipsnyje taip pat numatyta, kad trečiojo amžiaus universitetai turi teisę konkurso būdu gauti valstybės finansavimą. Toks reglamentavimas implikuoja, jog trečiojo amžiaus universitetų veikla ir vyresniųjų suaugusiųjų švietimas yra integrali visos neformaliojo suaugusiųjų švietimo (toliau – NSŠ) sistemos dalis.

Nepaisant to, oficialioji statistika, naudojama strateginiams valstybės ir savivaldybių švietimo tikslams pagrįsti, dažnai praleidžia vyresniųjų suaugusiųjų švietimo situaciją pro akis. Kaip ir kitose Europos Sąjungos šalyse, taip ir Lietuvoje tai galima sieti su tuo, jog dažniausiai cituojamas suaugusiųjų švietimo indikatorius yra EUROSTAT mokymosi visą gyvenimą (MVG) rodiklis, kuris rodo per paskutines keturias savaites besimokiusių žmonių, skaičiuojant nuo visos 25–64 m. amžiaus populiacijos, dalį. Pastebėtina, jog būtent ši amžiaus grupė pasirinkta siekiant tikslingai planuoti intervencijas, skatinančias tvarų ekonomikos augimą ir visuomeninę sanglaudą visoje Europos Sąjungoje (Panitsidou

et al 2012). Taigi MVG rodiklio naudojimas pats savaime nepaneigia visuminės mokymosi visą gyvenimą sampratos, įtvirtintos Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatyme ir apimančios visus žmogaus gyvenimo tarpsnius. Kita vertus, jis potencialiai nukreipia dėmesį nuo į 25–64 m. amžiaus grupę nepatenkančių gyventojų mokymosi poreikių.

Atsižvelgiant į oficialiosios statistikos trūkumus, rengiant šią studiją pagal EUROSTAT metodiką apskaičiuotas Lietuvos vyresniųjų suaugusiųjų grupės MVG rodiklis. Tam naudoti Lietuvos statistikos departamento ketvirtinio gyventojų užimtumo statistinio tyrimo duomenys.[1] Kaip matyti 1 paveiksle, 2014–2017 m. MVG 65+ rodiklis Lietuvoje didėjo[2], bet vis tiek nepasiekė 1 proc. visų vyresniųjų suaugusiųjų. Lyginant su EUROSTAT skaičiuojamu darbingo amžiaus žmonių MVG vidurkiu ES ir netgi Lietuvoje, 2017 m. atitinkamai siekusiais 10,9 proc. ir 5,9 proc., vyresniųjų suaugusiųjų įsitraukimas į mokymosi veiklas mūsų šalyje yra labai mažas (žr. 2 paveikslą).

1 paveikslas

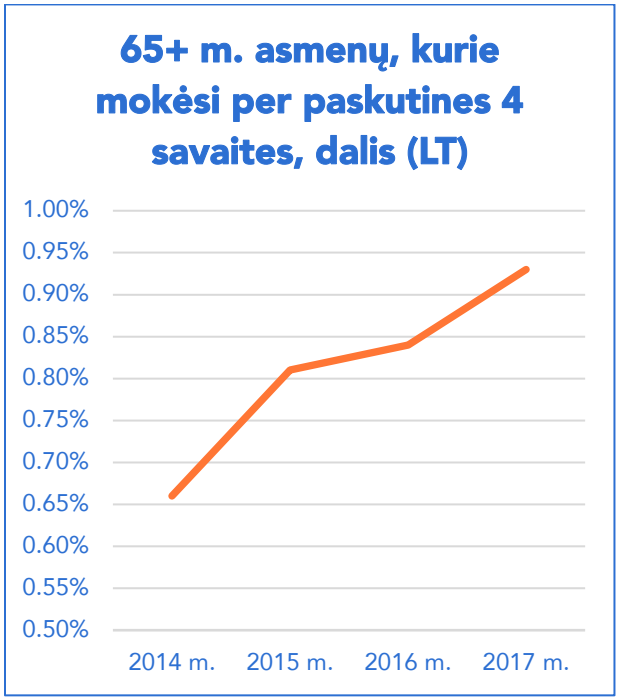

2 paveikslas

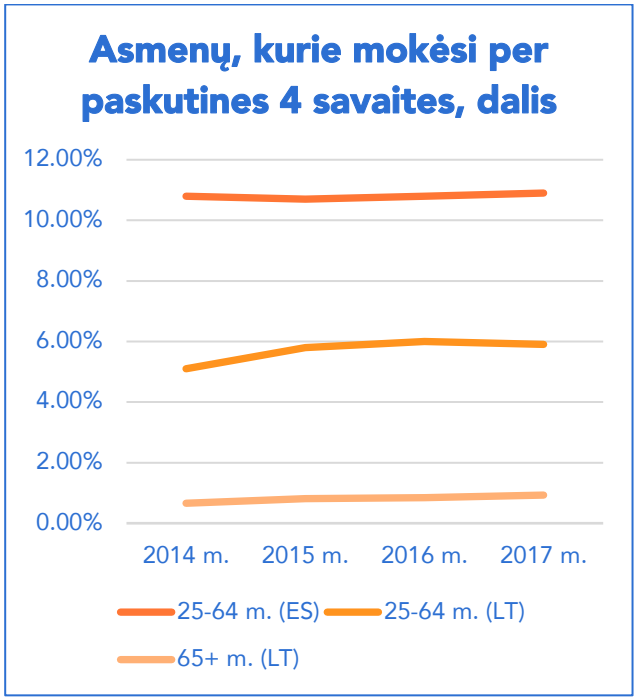

Toks didelis atotrūkis tarp vyresniųjų ir darbingo amžiaus suaugusiųjų leidžia kelti klausimą, kas sąlygoja nevienodą įsitraukimo į mokymosi veiklas lygį. Ieškodama

[1] Daugiau apie rodiklio apskaičiavimą žr. 1 priedą.
[2] Rodiklio didėjimas koreliuoja su sparčiai augančiomis TAU klausytojų gretomis. 2014/2015–2017/2018 m. jų skaičius išaugo nuo 11 tūkst. iki 16,5 tūkst. (Kalvaitis 2018:16).

atsakymo, ši studija bandys į neformalųjį vyresniųjų suaugusiųjų švietimą pažvelgti per platesnę neformaliojo suaugusiųjų švietimo prizmę. Tai padės identifikuoti, kokie koordinaciniai ir finansiniai trukdžiai stabdo vyresniųjų suaugusiųjų mokymosi galimybių plėtrą Lietuvoje.

Taigi studijoje analizuojamos aktualios Lietuvos valstybės ir savivaldybių vykdomos intervencijos, apimančios tiek teisinį reguliavimą, tiek skiriamą finansavimą, tiek kuriamus koordinacinius mechanizmus. Atsižvelgiant į svarbų Europos Sąjungos investicijų poveikį esminiams šalies vystymosi rodikliams (Visionary Analytics 2016), taip pat analizuojamas ES struktūrinių fondų panaudojimas neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtrai. Pateikiamos lentelės su keliais gerosios estų patirties pavyzdžiais – nors su kaimynais mus sieja bendra istorija ir panašus MVG lygis atkūrus šalių nepriklausomybę 1990 m., šiandien Estijos mokymosi visą gyvenimą rodiklis siekia ES vidurkį – 10,9 proc. Taigi galima pagrįstai manyti, jog tiek neformaliojo suaugusiųjų, tiek vyresniųjų suaugusiųjų švietimo srityje turime ko iš estų pasimokyti.

Studijoje pateikiamos kelios rekomendacijos, suformuluotos atsižvelgiant į 2018 m. gruodžio mėnesį vykusios ekspertų diskusijos išvadas.[3] Remiantis atlikta analize, šių rekomendacijų įgyvendinimas galėtų prisidėti prie efektyvesnio valstybės ir Europos Sąjungos išteklių panaudojimo ir sklandesnės, daugiau vyresniųjų suaugusiųjų įtraukiančios trečiojo amžiaus universitetų plėtros.

[3] Ekspertų diskusijos dalyvių sąrašas pateikiamas 1 priede.

1. Naujoji neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistema

Aptariant aktualiausias pastarųjų metų neformaliojo suaugusiųjų švietimo problemas, verta pradėti nuo 2013 m. Valstybės kontrolės pristatytos neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtros audito ataskaitos, atskleidusios esminius šios srities finansavimo ir koordinavimo trūkumus, lėmusius, kad politiniai siekiai (pavyzdžiui, tikslas, kad kasmet mokytųsi ne mažiau kaip 15 proc. darbingo amžiaus šalies gyventojų, užsibrėžtas Valstybinėje švietimo 2003–2012 metų strategijoje) nebuvo įgyvendinti. Be kitų išvadų, Valstybės kontrolės auditas nustatė:

1. Nacionaliniu lygmeniu NSŠ plėtrai trūksta politinio palaikymo. Auditas nustatė, jog reikėtų užtikrinti, kad Švietimo, mokslo ir sporto ministerija bei Neformaliojo suaugusiųjų švietimo taryba vykdytų joms numatytas šios srities funkcijas, parengtų valstybinę programą ir numatytų jos finansavimą, derindamos šiuos sprendimus su visomis suinteresuotomis šalimis.
2. Savivaldybėse NSŠ plėtojamas nepakankamai ir netolygiai. Nustatyta, kad 78 proc. savivaldybių netiria gyventojų neformaliojo švietimo poreikių, 91 proc. lėšų skiriama siauros tikslinės grupės (savivaldybės administracijos, įstaigų darbuotojų ir pedagogų mokymams), o vienam gyventojui NSŠ reikmėms skiriamos lėšos skiriasi iki 11 kartų.
3. Netinkamas struktūrinės ES paramos paskirstymas. Valstybės kontrolė nustatė, kad didžiausia dalis – 95,8 proc., arba 1,37 mlrd. Lt, visos 2007–2013 m. ES paramos neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtrai šalyje buvo skirta vienai krypčiai – neformaliajam profesiniam suaugusiųjų švietimui. Kitai krypčiai – neformaliajam neprofesiniam suaugusiųjų švietimui, sprendžiančiam gyvenimo kokybės klausimus, tuo laikotarpiu skirta tik 61,8 mln. Lt, arba 4,2 proc. lėšų.

Šios išvados ir rekomendacijos, integruotos į 2014 m. priimtą naująją Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymo redakciją, bent teoriškai tapo neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistemos reformos gairėmis.

Vyriausybė, atsižvelgdama į naujojo įstatymo nuostatas, 2016 m. balandžio 6 d. patvirtino Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi 2016–2023 metų plėtros programą, kurioje iškelti du pagrindiniai tikslai: 1) sukurti ir išplėtoti darnią suaugusiųjų švietimo sistemą; 2) suderinti mokymąsi visą gyvenimą su šalies ūkio ir visuomenės poreikiais. Pagrindžiant šiuos tikslus, dėmesys dar kartą atkreipiamas į tai, kad 2004–2013 metų ES paramos lėšomis daugiausia buvo remiamos tos visuomenės grupės, kurios greičiausiai būtų mokęsi ir be valstybės paramos, taip pat pernelyg daug lėšų išleista mokymo ir studijų programoms, metodinei medžiagai ir t. t. Programoje deklaruojamas siekis į mokymosi visą gyvenimą veiklas įtraukti platesnes visuomenės grupes, o kalbant apie vyresniuosius suaugusiuosius, minima, jog „viena iš svarbių veiklos plėtojant mokymosi visą gyvenimą galimybes vyresnio amžiaus asmenims sričių – programų trečiojo amžiaus asmenims įgyvendinimas, finansuojamas *konkurso būdu* (šriftas – aut.)".

2017 m. birželio 28 d. švietimo ir mokslo ministras patvirtino Mokymosi visą gyvenimą plėtros 2017–2020 metų veiksmų planą, skirtą minėtai Vyriausybės Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi 2016–2023 metų plėtros programai įgyvendinti. Švietimo ir mokslo ministerijos Mokymosi visą gyvenimą departamentas įpareigotas koordinuoti plano įgyvendinimą ir stebėseną. Reikėtų išskirti šiuos neformaliajam vyresniųjų suaugusiųjų švietimui aktualius plano veiksmus:

- 2.3.1.3 veiksmas: Plėtoti senjorų mokymosi galimybes. Veiksmui įgyvendinti 2017–2020 m. iš ES struktūrinių fondų numatyta apie 1,14 mln. EUR.
- 2.3.2.1 veiksmas: Organizuoti neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi programų rengimo ir įgyvendinimo konkursą. Veiksmui įgyvendinti iš 2017 m. valstybės biudžeto skiriama 0,29 mln. EUR, o 2018–2020 m. – po 0,66 mln. EUR per metus.

2.3.1.3 veiksmo įgyvendinimas atskirai aptariamas 3 skyriuje, analizuojančiame ES struktūrinių fondų investicijų paskirstymą. Kalbant apie antrąjį iš veiksmų, svarbu išskirti Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro (KPMPC), biudžetinės švietimo pagalbos įstaigos, pavaldžios Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai, vaidmenį. Kvalifikacijų ir

profesinio mokymo plėtros centras švietimo ir mokslo ministro yra įgaliotas organizuoti neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi programų konkursus ir, atsižvelgiant į Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymo 9 straipsnį, vykdyti kitas funkcijas: koordinuoti neformaliojo suaugusiųjų švietimo teikėjus, programas, finansavimo galimybes Lietuvoje ir konsultavimą šiais klausimais bei prižiūrėti suaugusiųjų švietimui skirtas informacines sistemas.

Pastarųjų metų konkursų rezultatų analizė rodo, kad strateginiuose dokumentuose minimas siekis sudaryti sąlygas finansuoti TAU veiklas konkurso būdu buvo pradėtas įgyvendint, tačiau tik nedidele apimtimi, o vėliau jo įgyvendinimas išvis nutrauktas. Kaip matyti 3 paveiksle, 2015 – 2017 m. konkursui skirta po 0,29 mln. EUR, o dalis šių lėšų pasiekė ir trečiojo amžiaus universitetus: 2015 m. 4 TAU veikloms skirta 56,4 tūkst. EUR , 2016 m. 4 TAU veikloms – 20,6 tūkst. EUR, o 2017 m. 3 TAU veikloms – 19,2 tūkst. EUR. 2017 m. siekiant paskatinti savivaldybes aktyviau prisidėti prie NSŠ programų finansavimo, dalis konkurso lėšų skirta savivaldybių konkursams kofinansuoti. Iš viso finansuota 11 savivaldybių, o parama siekė nuo 1 iki 4 tūkst. EUR. Taigi dalis biudžeto lėšų trečiojo amžiaus universitetus pasiekė ir per savivaldybių organizuojamus konkursus. Be to, kaip pastebėjo 2018 m. gruodžio mėn. surengtos ekspertų diskusijos dalyviai, kofinansavimo modelis bent dalyje savivaldybių prisidėjo prie pačių savivaldybių biudžetų lėšų, skiriamų NSŠ programoms remti, augimo.

3 paveikslas

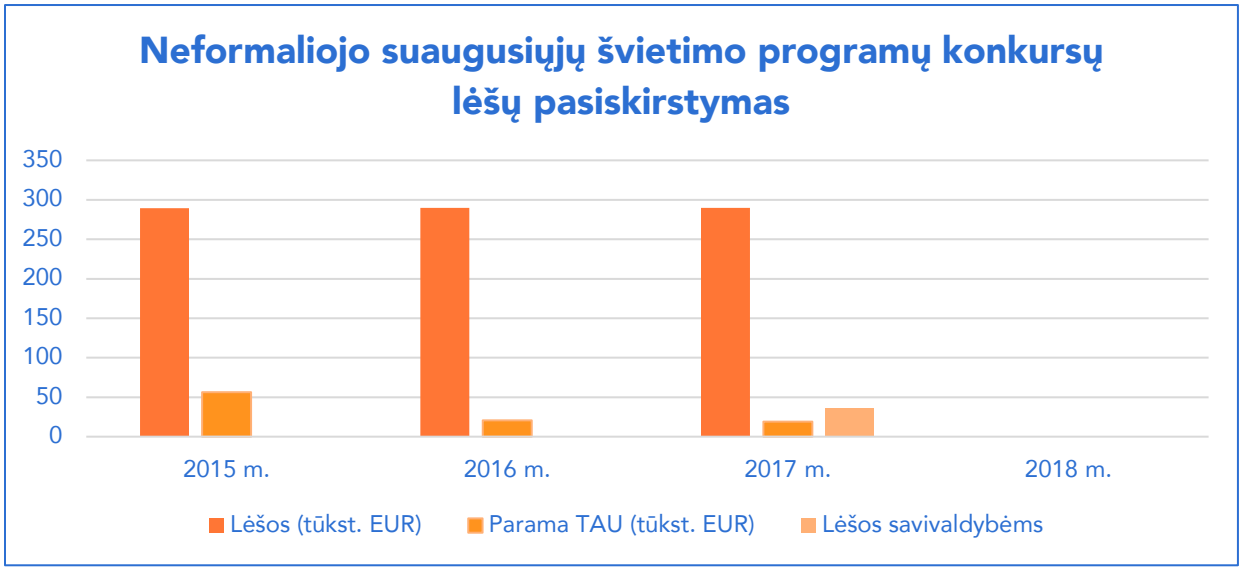

Kita vertus, 2018 m. programų konkursas nebuvo organizuotas, o Mokymosi visą gyvenimą plėtros 2017–2020 metų veiksmų plane numatytas 0,66 mln. EUR valstybės finansavimas nebuvo skirtas. Tai lėmė, jog kai kurių savivaldybių lėšos NSŠ programų konkursams buvo įšaldytos. Šį valstybinio finansavimo pertrūkį reikėtų sieti su tuo, kad nėra tvaraus lėšų šaltinio. Nors 2015 m. įsigaliojusiame Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatyme ir jo poįstatyminiuose aktuose numatyta būtinybė sukurti NSŠ programų finansavimo konkurso būdu instrumentus, 2015–2017 m. biudžeto finansavimas buvo skiriamas ne atskira eilute, bet iš aukštajam mokslui skirtų sutaupytų lėšų.

Pastarųjų metų patirtis rodo, kad nereikėtų tikėtis vyresniųjų suaugusiųjų mokymosi galimybių plėtros tęstinumo, valstybės biudžete atskirai nenumačius lėšų neformaliajam visų suaugusiųjų švietimui.

1.1. Savivaldybių lygmuo

Pagal Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymą savivaldybių tarybos, atsižvelgdamos į švietimo ir mokslo ministro patvirtintą nacionalinį veiksmų planą ir savivaldybės gyventojų, darbdavių, kitų socialinių partnerių poreikius, tvirtina neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi veiksmų planus ir skiria neformaliojo suaugusiųjų švietimo koordinatorius. Pagrindinis nuo 2015 m. vidurio savivaldybėse pradėto diegti neformaliojo suaugusiųjų švietimo koordinatorių tinklo tikslas yra plėtoti mokymosi visą gyvenimą paslaugas regionuose.

Kita vertus, ekspertų diskusijos metu pastebėta, jog nacionaliniu lygmeniu nėra institucijos, kuri prisiimtų atsakomybę už tinklo koordinavimą. Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centrui ši veikla nėra prioritetinė, įstaiga susitelkusi į kitas projektines veiklas, susijusias su profesinių kvalifikacijų plėtra, o Neformaliojo suaugusiųjų švietimo taryba, po 2016 m. Seimo rinkimų pasikeitus politinei Švietimo ir mokslo ministerijos vadovybei, savo veiklos nebetęsia.

Egzistuojant šiam institucinės atsakomybės vakuumui, savivaldybėse neformaliojo suaugusiųjų švietimo reforma susiduria su daugybe iššūkių. Visų pirma daugeliui koordinatorių neformalusis suaugusiųjų švietimas dažnai yra viena iš daugelio be papildomo finansavimo priskirtų funkcijų. Tai lemia, jog NSŠ planų rengimas dažnai

apsiriboja šioje srityje veikiančių organizacijų veiklų įrašymu į standartinį veiklos aprašą. Kita vertus, nors oficialiai įsteigtos, koordinatorių pareigybės lieka neapibrėžtos, nėra pavyzdinio pareigybės aprašo ar veiklos gairių. Be to, bendradarbiavimas su kitomis neformaliojo suaugusiųjų švietimo organizacijomis yra fragmentiškas. Gyventojų neformaliojo suaugusiųjų švietimo poreikių analizė vyksta tik nedaugelyje savivaldybių, dažniausiai asmeninės koordinatorių iniciatyvos, ryšių ir ankstesnės bendradarbiavimo patirties su tam tikromis organizacijomis dėka (Penkauskienė 2017). Taigi koordinatoriams veikiant tokiomis sąlygomis, abejotina, kad sėkmingai užtikrinamas efektyvus ir tolygus neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistemos vystymasis, o dėmesio trečiojo amžiaus universitetams tikėtis galima tik tose savivaldybėse, kuriose koordinatorius asmeniškai susijęs su trečiojo amžiaus universitetų veiklomis.

4 paveikslas

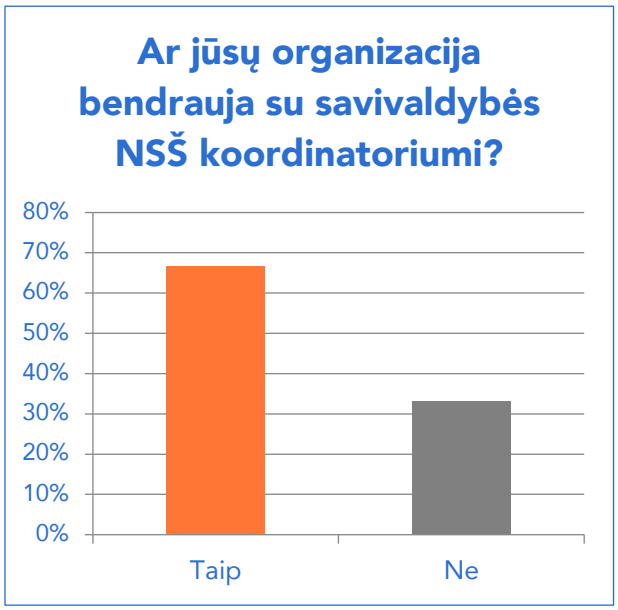

5 paveikslas

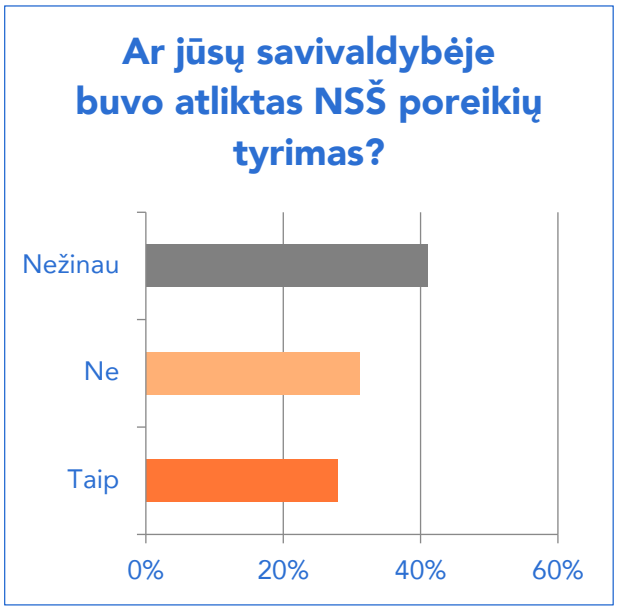

Siekiant papildyti minėtas dr. Daivos Penkauskienės koordinatorių veiklos apžvalgos išvadas ir atsižvelgiant į tai, kad 2018 m. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymo vykdymas ir koordinatorių tinklo diegimo vertinimas jau buvo atliktas apklausiant pačias savivaldybes (Steponavičius 2018; Varanauskas 2018), rengiant šią studiją atlikta šių paslaugų vartotojų, trečiojo amžiaus universitetų vadovų apklausa. Taip siekta išsiaiškinti, kaip neformaliojo suaugusiųjų švietimo struktūros pokyčiai vertinami „iš apačios.“

2018 m. lapkričio mėnesį atlikta reprezentatyvi visų Lietuvoje veikiančių trečiojo amžiaus universitetų vadovų apklausa.[4] Iš 4 paveikslo matyti, jog 42 TAU, arba 66,7 proc. apklaustųjų, bendrauja su savivaldybių NSŠ koordinatoriais. Kita vertus, kaip matyti 5 paveiksle, tik dalyje savivaldybių atliktas neformaliojo suaugusiųjų švietimo poreikių tyrimas, apie kurį buvo informuoti savivaldybėje veikiantys trečiojo amžiaus universitetai (15 TAU, arba 23,8 proc.); dauguma trečiojo amžiaus universitetų vadovų teigia, jog jis nevykdomas arba apie jį nežinantys. Be to, nors du trečdaliai apklaustų organizacijų teikia informaciją savivaldybei apie jų vykdomas neformaliojo švietimo programas, tik 23, arba 36,5 proc., buvo įtraukti į savivaldybės NSŠ plano sudarymą. Tik trečdalyje savivaldybių veikia koordinacinės NSŠ grupės (žr. 6 paveikslą). Atsižvelgiant į šias tendencijas, galima teigti, jog neformaliajam suaugusiųjų švietimui savivaldybėse trūksta įtraukties, o abipusis bendradarbiavimas tarp NSŠ koordinatorių ir trečiojo amžiaus universitetų turėtų būti tobulinamas.

6 paveikslas

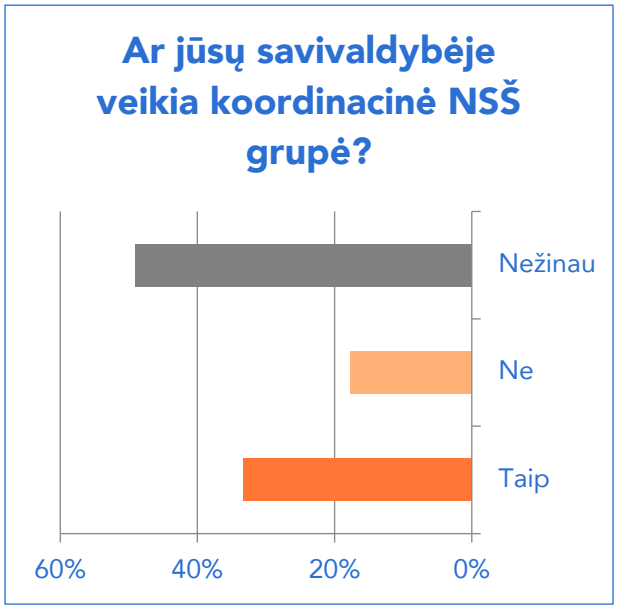

7 paveikslas

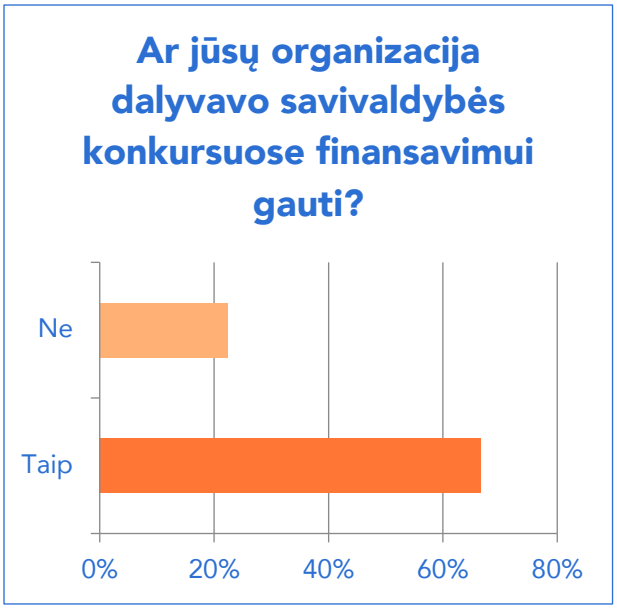

Du trečdaliai trečiojo amžiaus universitetų vadovų teigė dalyvavę savivaldybės konkursuose finansavimui gauti. Didžioji dalis šių paraiškų buvo sėkmingos (39 TAU). Įdomu tai, jog trečiojo amžiaus universitetai savo veikloms finansavimą užsitikrina

[4] Iš 66 TAU atsakymus pateikė 63 TAU (patikimumo lygis 95 proc., paklaidos ribos – 3 proc.)

dalyvaudami ne tik NSŠ konkursuose, bet ir savivaldybių NVO ir kitoms grupėms skirtuose konkursuose (žr. 8 paveikslą). Atsižvelgiant į tai, galima manyti, jog savivaldos lygmeniu yra galimybių peržiūrėti egzistuojančius finansavimo šaltinius ir, siekiant efektyvesnio panaudojimo, ieškoti jų konsolidavimo sprendimų. 2017 m. atliktos Trečiojo amžiaus universitetų asociacijos narių apklausos duomenimis, savivaldybėse organizuojamų konkursų finansavimas svyruoja nuo 170 iki 6 800 EUR (Dovidavičiūtė 2018).

Kita vertus, maždaug trečdalyje savivaldybių koordinatorius trečiojo amžiaus universitetų vadovams neteikia informacijos apie savivaldybės finansavimo galimybes, o trečiojo amžiaus universitetai išvis nedalyvauja NSŠ konkursuose. Be to, tik trečdalyje savivaldybių koordinatorius informuoja trečiojo amžiaus universitetų vadovus apie nacionalines ir tarptautines finansavimo galimybes. Tokiomis sąlygomis pačių klausytojų lėšos tebėra pagrindinis, o maždaug trečdalyje savivaldybių – netgi vienintelis trečiojo amžiaus universitetų veiklos finansavimo šaltinis.

8 paveikslas

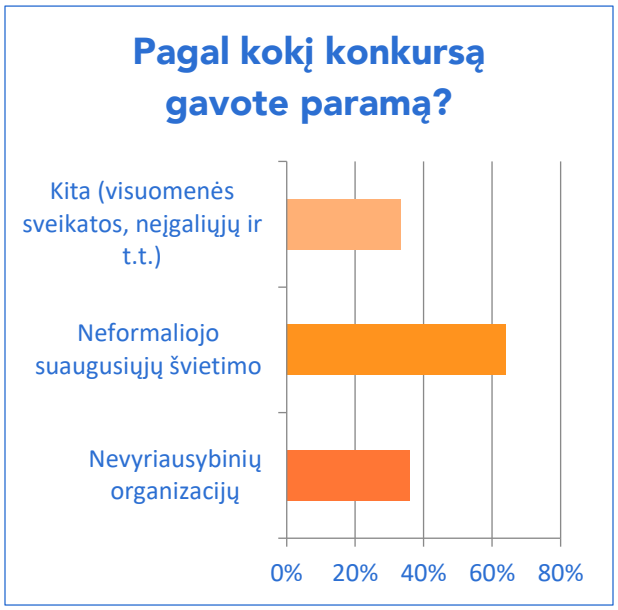

9 paveikslas

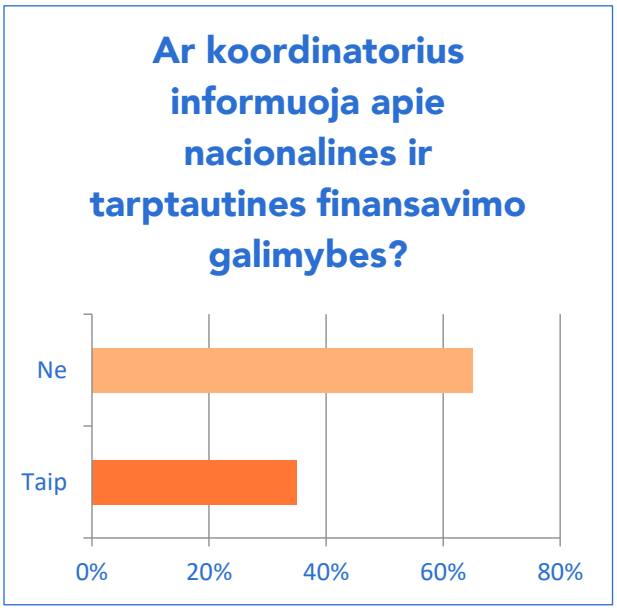

Apibendrinant, galima teigti, jog "žvelgiant iš apačios", 2015 m. savivaldybėse pradėta vykdyti neformaliojo suaugusiųjų švietimo pertvarka vis dar neužtikrina tolygaus ir efektyvaus NSŠ organizavimo. Atsakydami į atvirus apklausos klausimus, kai kurie trečiojo amžiaus universitetų vadovai teigiamai vertino bendradarbiavimą su paskirtais

koordinatoriais, teigė, kad yra informuojami apie galimybes konkurso būdu užsitikrinti savo veiklų finansavimą, pasikonsultuoti su koordinatoriais dėl lektorių, andragogikos klausimų ir t. t. Kita vertus, net penktadalis respondentų nurodė, jog su savo savivaldybės NSŠ koordinatoriumi neturi jokių ryšių. Dalis respondentų minėjo, jog pasigenda koordinatorių proaktyvumo, tęstinio bendradarbiavimo, neapsiribojančio techniniu trečiojo amžiaus universiteto veiklų perkėlimu į savivaldybės NSŠ planą. Apibendrinant skirtingus respondentų atsakymus, galima daryti išvadą, kad nepaisant tam tikrų pokyčių dalyje savivaldybių, neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistema nacionaliniu lygmeniu vis dar vystosi netolygiai, o tikintis geresnių rezultatų, reikalingos papildomos intervencijos.

2. Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų analizė

Pagrindiniu NSŠ lėšų šaltiniu Lietuvoje ir toliau išlieka ES struktūrinių fondų (ESF) investicijos. Kaip matyti 1 lentelėje, vien 2014–2020 m. periodu šiai sričiai skirta apie 170 mln. EUR, skirstomų per Ūkio, Švietimo ir mokslo, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijų administruojamas priemones (BGI et al. 2017).

Neformalusis vyresniųjų suaugusiųjų švietimas išsiskiria dėl specifinių vyresniųjų suaugusiųjų poreikių. Besimokant vyresniame amžiuje, svarbu ne tik naujų žinių bei įgūdžių įgijimas, bet ir naujų ryšių su žmonėmis užmezgimas. Taigi neformalusis vyresniųjų suaugusiųjų švietimas yra labiau orientuotas į socialinę integraciją, keitimąsi gyvenimo patirtimi, žinių ir kultūros lygio kėlimą nei į profesinių įgūdžių tobulinimą (Kalvaitis et al 2014: 3, 4). Atsižvelgiant į tai, toliau, remiantis esinvesticijos.lt duomenų bazėje pateikiamais duomenimis, analizuojamos 1 lentelėje oranžine spalva paryškintos priemonės, potencialiai aktualios būtent šiai besimokančiųjų grupei.

Prieš apžvelgiant konkrečias programas, verta pastebėti, jog priemonėms, įtraukiančioms neprofesinio neformaliojo švietimo elementus, aktualiausius trečiojo amžiaus universitetų klausytojams, numatyta 40 mln. EUR, arba kiek daugiau nei 24 proc. visos neformaliajam suaugusiųjų švietimui skirtos ESF investicijų. Kita vertus, įdėmiau analizuojant šių priemonių turinį, aiškėja, jog finansavimo sąlygos dažnai užkerta kelią užsitikrinti reikalingą finansavimą organizacijoms, dirbančioms būtent su vyresniojo amžiaus suaugusiaisiais, ir taip bent dalį ESF lėšų skirti trečiojo amžiaus universitetų judėjimui stiprinti.

1 lentelė. ESF lėšos neformaliajam suaugusiųjų švietimui 2014–2020 m.

Atsakinga ministerija	Priemonės numeris	Priemonės pavadinimas	ESF lėšos (mln. EUR)	ESF lėšų dalis (proc.)
Ekonomikos ir inovacijų ministerija	09.4.3-IVG-T-813	Kompetencijų vaučeris	33,84	20%
	09.4.3-ESFA-T-846	Mokymai užsienio investuotojų darbuotojams	25,23	15%
	09.4.3-ESFA-T-847	Inostažuotė	1,42	1%
	09.4.3-ESFA-K-805	Žmogiškieji ištekliai Invest LT+	8,36	5%
	(09.4.3-ESFA-K-814	Kompetencijos LT	22,64	13%
	09.4.3.-ESFA-K-827	Pameistrystė ir kvalifikacijos tobulinimas darbo vietoje	11,01	6%
	09.4.3-ESFA-K-840	Inomokymai	0,03	0%
Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	09.3.2-ESFA-V-710	Stebėsenos, išorinio vertinimo stiprinimas ir kvalifikacijų pripažinimas	12,16	7%
	09.4.2-ESFA-K-714	Formaliojo ir neformaliojo mokymosi galimybių plėtra	8,09	5%
	09.4.2-ESFA-V-715	Formaliojo ir neformaliojo mokymo paslaugų įvairioms besimokančiųjų grupėms teikimas	25,92	15%
	09.4.1-ESFA-V-734	Lietuvos kvalifikacijų sandaros formavimas, kompetencijų ir kvalifikacijų vertinimo ir pripažinimo sistemos plėtra	12,33	7%
	09.4.2-ESFA-K-737	Viešųjų paslaugų darbuotojų kompetencijos ir kvalifikacijos tobulinimas	2,90	2%
Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	08.3.2-ESFA-K-415	54+	6,00	4%
Iš viso:			169,93	

2.1. K-714 „Formaliojo ir neformaliojo mokymosi galimybių plėtra“

Kaip matome lentelėje, Švietimo, mokslo ir sporto ministerija šiuo metu administruoja dvi ESF priemones, skirtas neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtrai. Pirmosios priemonės „Formaliojo ir neformaliojo mokymosi galimybių plėtra“ veikloms įgyvendinti iki šiol paskelbti du projektų konkurso kvietimai negrąžinamai subsidijai gauti. 2017 m. sausio 11 d. ir 2017 m. lapkričio 20 d. kvietimams atitinkamai skirta po 4,8 ir 2,2 mln. EUR.

Nors kvietimų finansavimo tikslas – sukurti sąlygas ir paskatas mokymuisi visą gyvenimą, plėtojant formaliojo ir neformaliojo mokymosi galimybes, nustatant konkrečias remiamas veiklas, orientuotasi tik į dvi siauras tikslines grupes: profesijos mokytojų technologinių kompetencijų tobulinimą ir suaugusiuosius, nebaigusius bendrojo ugdymo programos ir norinčius ją baigti. Prie priemonės finansuojamų veiklų minima dar viena tikslinė grupė, kuriai ESF lėšos dar nebuvo skirtos. Tai – mokytojų, siekiančių įgyti aukštojo mokslo kvalifikaciją arba jos dalį, įtraukimas į mokymo programas. Atsižvelgiant į tai, galime numanyti, jog kvietimai dėl dar neišleistų priemonės K-714 lėšų (maždaug 1,1 mln. EUR) ir nepaskirstytų jau įvykusių kvietimų lėšų (maždaug apie 1,96 mln. EUR) turėtų būti skirti būtent šių tikslinių grupių formaliajam ir neformaliajam švietimui gerinti.

Toks siauras priemonės konkrečių veiklų įvardijimas yra problemiškas dėl kelių priežasčių. Pirma, taip tik iš dalies vykdomi valstybės įsipareigojimai, numatyti 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programoje, patvirtintoje Europos Komisijos ir pagrindžiančioje ESF lėšų panaudojimą. Svarbu pažymėti, jog programos 9 prioriteto „Visuomenės švietimas ir žmogiškųjų išteklių potencialo didinimas“ konkrečiame uždavinyje 9.4.2 „Sukurti sąlygas ir paskatas mokymuisi visą gyvenimą, užtikrinant veiksmingą pagalbą tobulinantis,“ su kuriuo ir siejama analizuojama priemonė K-714, aiškiai nurodyta, kad, be kitų tikslinių grupių, „2014–2020 m. programavimo laikotarpiu [...] *bus plėtojamos senjorų mokymosi galimybės*.“ Be to, pažymima, kad „šio uždavinio intervencijos bus skirtos viešųjų paslaugų darbuotojų (išskyrus švietimo, socialines ir darbo rinkos paslaugas) kvalifikacijos tobulinimui ne valstybės tarnyboje, siekiant skatinti mokymąsi visą gyvenimą.“ Taip siekta išvengti dar 2007–2013 m. programavimo

laikotarpiu Valstybės kontrolės identifikuotos problemos, kad ESF lėšos buvo nukreiptos į siauros ir taip mokymosi veiklose dalyvaujančios aukštos kvalifikacijos viešųjų paslaugų darbuotojų grupės mokymą.

Gerosios užsienio praktikos pavyzdys Nr. 1

Planuojant ESF lėšų panaudojimą Estijoje, aiškiai atskiriamos pedagoginio ir nepedagoginio personalo profesiniam tobulėjimui (1.2 priemonė) ir visai suaugusiųjų populiacijai (1.6 priemonė) programuojamos priemonės. Pirma, tai leidžia išvengti biudžeto lėšų, skirtų švietimo darbuotojų mokymui, pakeitimo ESF parama. Antra, Estijoje šioms grupėms skiriamų ESF lėšų pasiskirstymas yra tolygesnis: 2014–2020 m. mokytojų, švietimo lyderių ir jaunimo darbuotojų grupei skirta 24,4 mln. EUR, o visų suaugusiųjų kompetencijų tobulinimui – dvigubai daugiau, apie 51 mln. EUR (žr. 10 paveikslą).

10 paveikslas. ESF lėšų švietimui pasiskirstymas Estijoje (šaltinis: struktuurifondi.ee)

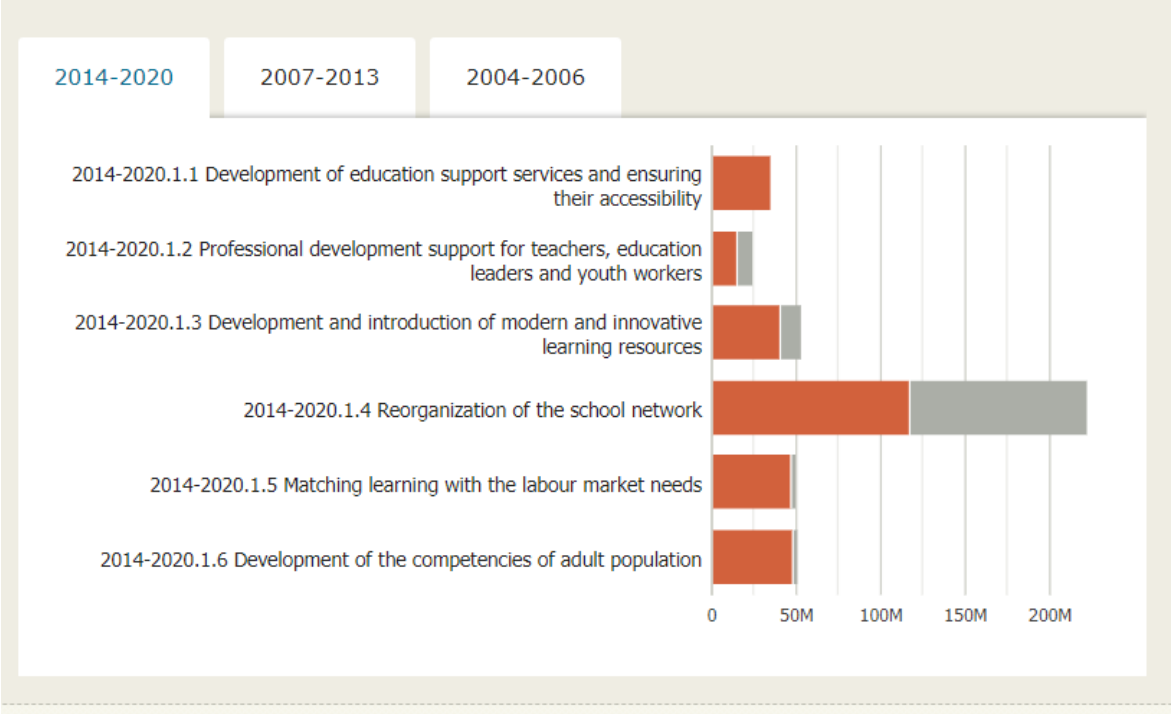

Taigi, atsižvelgiant į programos formuluotes, kyla klausimas, kodėl priemonės K-714 lėšos šiuo metu gali būti skiriamos profesijos mokytojams ir mokytojams, siekiantiems įgyti aukštojo mokslo kvalifikaciją arba jos dalį, nors konkretus programos uždavinys, pagal kurį sukurta priemonė, švietimo paslaugų darbuotojus išskiria iš finansuojamų grupių sąrašo.

Taip pat neaišku, kodėl priemonė K-714 ignoruoja programos nuostatas ir į finansuojamų veiklų tikslinę grupę neįtraukia vyresniųjų suaugusiųjų (senjorų). Analizuojant aktualius dokumentus, pastebima, kad Švietimo ir mokslo ministerijoje buvo apsvarstyta idėja įtraukti veiklas, skirtas vyresniųjų suaugusiųjų švietimo plėtrai. Pavyzdžiui, 2016 m. liepos 20 d. Projektų finansavimo sąlygų aprašo projekto pastabų derinimo lentelėje randame Akmenės rajono savivaldybės klausimą, ar „pagal priemonės finansavimo sąlygų aprašą pareiškėjas gali būti trečiojo amžiaus universitetas?“ Ministerijos atsakymas dokumente: „Koreguoti pagal pastabą PFSA (projekto finansavimo sąlygų aprašo – aut. past.) nereikia, nes pagal šį PFSA trečiojo amžiaus universitetai negalės būti pareiškėjais. *Trečiojo amžiaus universitetai galės būti pareiškėjais pagal kitą dar tik planuojamą rengti šios priemonės PFSA* (šriftas – aut.), kuriame tarp remiamų veiklų bus įvardyta veikla „Senjorų mokymosi galimybių plėtra.“

Taigi nors priemonė, orientuota į vyresniųjų suaugusiųjų mokymosi galimybių plėtrą, buvo parengta, ji liko neįgyvendinta. 2018 m. gruodžio mėnesį organizuotos ekspertų diskusijos dalyviai detalizavo, kad priemonės įgyvendinimą ESF veiksmų programos stebėsenos komitete sustabdė Europos Komisijos atstovai, motyvuodami tuo, kad lėšas skirti reikia pridėtinę ekonominę vertę kuriančių, darbingo amžiaus žmonių mokymui. Kita vertus, pripažinta, kad Švietimo, mokslo ir sporto ministerija neskyrė pakankamai resursų kontrargumentams formuluoti ir neapgynė paruoštos priemonės. Tai galima sieti ir su konsultavimosi stoka, nes koreguojant ESF priemones nacionalinės švietimo organizacijos liko neįtrauktos: nesikonsultuota nei su Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija, nei su 2015 m. įsteigta Nacionaline trečiojo amžiaus universitetų asociacija.

2.2. V-715 „Formaliojo ir neformaliojo mokymo paslaugų įvairioms besimokančiųjų grupėms teikimas“

Antroji Švietimo ir mokslo ministerijos administruojama priemonė V-715 „Formaliojo ir neformaliojo mokymo paslaugų įvairioms besimokančiųjų grupėms teikimas“ skirta valstybės projektų vykdymui finansuoti negrąžinamos subsidijos būdu. Jai, palyginti su apžvelgta K-714 priemone, skirta keturis kartus daugiau ESF lėšų – beveik 25 mln. EUR.

2 lentelė. ESF priemonės V-715 lėšų paskirstymas

Paskelbimo data	Projekto numeris	Vykdytojas	Pavadinimas	ESF lėšos (mln. EUR)	ESF lėšų dalis (proc.)
2016 m. gegužės 20 d.	Nr. 09.4.2-ESFA-V-715-01	Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras (KPMPC)	Profesijos ir suaugusiųjų mokytojų kvalifikacijos tobulinimo sistemos plėtra	2,25	9 %
			Suaugusiųjų švietimo sistemos plėtra suteikiant besimokantiems asmenims bendrąsias ir pagrindines kompetencijas	1,74	7 %
2016 m. liepos 8 d.	Nr. 09.4.2-ESFA-V-715-02	Ugdymo plėtotės centras (UPC)	Bendrojo ugdymo mokytojų bendrųjų ir dalykinių kompetencijų tobulinimas	4,76	19 %
2016 m. rugsėjo 13 d.	Nr. 09.4.2-ESFA-V-715-03	Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras (ŠAC)	Lyderių laikas 3 (LL3)	5,5	22 %
2018 m. vasario 20 d.	Nr. 09.4.2-ESFA-V-715-04	Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras	Profesinio mokymo ir suaugusiųjų švietimo sistemos tarptautiškumo plėtra	1,7	7 %
2018 m. balandžio 16 d.	Nr. 09.4.2-ESFA-V-715-05	Lietuvos sveikatos mokslų universitetas (LSMU)	LSMU veiklos, skirtos gydytojų kompetencijų ir kvalifikacijos tobulinimui (LSMU-GYDKOM)	4,3	17 %
2018 m. birželio 8 d. (paraiška vertinama)	Nr. 09.4.2-ESFA-V-715-06	Vilniaus universitetas (VU)	Vilniaus universiteto gydytojų kompetencijų ir kvalifikacijos tobulinimas	4,34	18 %
			Iš viso:	24,59	

Kaip matyti 2 lentelėje, kaip ir priemonės K-714 atveju tik palyginti nedidelė dalis (apie 7 proc.) visų priemonės lėšų (projektai paryškinti oranžiniai) potencialiai gali būti skirta neformaliajam vyresniųjų suaugusiųjų švietimui plėtoti. Taip pat akivaizdu, jog didžioji dalis programos lėšų, ignoruojant 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos nuostatus, skiriamos kelių konkrečių tikslinių grupių švietimui.

Nors programoje minima, kad intervencija nebus nukreipta į švietimo, socialinių ir darbo rinkos paslaugų darbuotojus, siekiant į mokymosi veiklas įtraukti jose mažiau galimybių dalyvauti turinčias grupes, apie 14,2 mln. EUR, arba 57 proc., priemonės lėšų skiriama Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai pavaldžių įstaigų projektams, skirtiems mokytojams ir švietimo lyderiams: Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro „Profesijos ir suaugusiųjų mokytojų kvalifikacijos tobulinimo sistemos plėtra", „Profesinio mokymo ir suaugusiųjų švietimo sistemos tarptautiškumo plėtra", Ugdymo plėtotės centro „Bendrojo ugdymo mokytojų bendrųjų ir dalykinių kompetencijų tobulinimas" ir „Lyderių laikas 3."

Be to, apie 8,7 mln. EUR, arba 35 proc., priemonės lėšų skirta Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ir Vilniaus universiteto projektams gydytojų mokymuisi skatinti. Dar kartą pažymėtina, jog švietimo specialistai, sveikatos specialistai, mokytojai, valstybės tarnautojai, savivaldybių darbuotojai patenka į kategorijas, kurias valstybė yra įsipareigojusi mokyti savo lėšomis, pagal Profesinio mokymo įstatymą šiam tikslui skirdama nustatytą procentą lėšų iš darbo užmokesčio fondo, arba kurios turi aukštą išsilavinimo lygį ir pagal įvairius tyrimus ir taip mokosi daugiausiai (Tamulaitytė 2016: 50-51). Taigi šių tikslinių priemonės V-715 grupių pasirinkimas nutolsta nuo siekio įtraukti įvairias besimokančiųjų grupes, įsipareigojimų Europos Komisijai bei Valstybės kontrolės dar 2013 m. pateiktų rekomendacijų dėl neformaliojo suaugusiųjų švietimo organizavimo Lietuvoje.

Tik apie 1,7 mln. EUR priemonės lėšų skiriama Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro administruojamam projektui „Suaugusiųjų švietimo sistemos plėtra suteikiant besimokantiems asmenims bendrąsias ir pagrindines kompetencijas," kuris turėtų prisidėti prie mokymosi galimybių plėtros, taip pat įtraukiant ir vyresniuosius suaugusiuosius. Projekto tikslas – „skatinti šalies suaugusiųjų dalyvavimą mokymesi visą gyvenimą siūlant jiems aktualias ir patrauklias bendrųjų ir pagrindinių kompetencijų ugdymo paslaugas savivaldybėse bei kokybiško ugdymo turinio pagalba stiprinti

suaugusiųjų neformaliojo švietimo ir tęstinio mokymosi sistemos funkcionalumą".[5] Pagal Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro pateikiamą informaciją ir metines veiklos ataskaitas iki 2018 m. pabaigos 34-iose Lietuvos savivaldybėse suorganizuoti suaugusiųjų bendrųjų ir pagrindinių kompetencijų mokymai lietuvių ir užsienio kalbų, psichologinės pagalbos, meninio ugdymo, neformaliojo profesinio švietimo ir problemų sprendimo pasitelkiant informacines technologijas temomis. Taip pat suorganizuotos 2 kvalifikacijos tobulinimo stažuotės į Italiją ir Latviją, be to, vykdyta 19 mokymų apie suaugusiųjų švietimo planavimą regionuose. Iki 2019 m. balandžio mėnesio mokymai bus organizuoti dar 31 Lietuvos savivaldybėje (KPMPC 2018).

2018 m. gruodžio mėnesį surengtos ekspertų diskusijos metu[6] išskirtos kelios esminės su projekto įgyvendinimu susijusios problemos. Pirma, palyginti su Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos priemone „54+" (žr. 3.3 skyrių), jam skirta beveik keturis kartus mažiau lėšų. Taip pat siekiant prisitaikyti prie ESF taisyklių ir išvengti tikslinių grupių dubliavimosi, projekto veiklose negali dalyvauti 54–64 m. amžiaus asmenys. Kita vertus, tai, kad mokymų programas viešųjų pirkimų būdu perka Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras, kaip minėta anksčiau, neturintis tinkamų pajėgumų atlikti nacionalinio neformaliojo suaugusiųjų švietimo koordinatoriaus vaidmens, lemia, jog informacija apie jų veiklas dažnai nepasiekia vietoje veikiančių trečiojo amžiaus universitetų ir kitų nevyriausybinių organizacijų, kurioms šių mokymų temos (bendrieji, administraciniai ir projektų valdymo gebėjimai) yra aktualios.

Atsižvelgiant į estų patirtį (žr. gerosios užsienio praktikos pavyzdį Nr. 2), nacionalinių nevyriausybinių švietimo organizacijų įtraukimas į ESF projektų įgyvendinimą padėtų išvengti ilgos informacinės ir ESF išteklių perskirstymo grandinės keliamų problemų. Bendradarbiaudamos su NVO, Švietimo, mokslo ir sporto ministerija ir įgaliotos švietimo pagalbos įstaigos galėtų efektyviau pritraukti mokymų programų dalyvius, o partnerystė įgyvendinant ESF projektus sustiprintų švietimo NVO administracinius gebėjimus ir atvertų kelią stabiliam veikimui ateityje, mažėjant ESF investicijų dydžiui.

[5] Projekto aprašymas.
[6] Ekspertų diskusijos dalyvių sąrašas pateikiamas 1 priede.

Gerosios užsienio praktikos pavyzdys Nr. 2

Kaip viena svarbiausių Estijos sėkmės, skatinant įsitraukimą į mokymosi visą gyvenimą veiklas, priežasčių išskiriama sėkminga partnerystė su nevyriausybinėmis švietimo organizacijomis įgyvendinant ESF finansuojamus projektus (Solmann 2013). Estijos Švietimo ir tyrimų ministerija ir jai pavaldžios įstaigos ne pačios organizuoja neformaliojo suaugusiųjų švietimo programų pirkimą, bet perduoda įgyvendinimą ir konkursų organizavimą NVO.

Pavyzdžiui, 2008–2012 m. Estijos neformaliojo suaugusiųjų švietimo asociacija (ENAEA) įgyvendino nacionalinę suaugusiųjų mokymo programą, pagal kurią finansuotas maždaug 40 tūkst. asmenų mokymasis. Pagal šią programą vyko kursai apie kompetencijas, reikalingas profesiniam konkurencingumui didinti, taip pat bendriesiems gebėjimams tobulinti skirti mokymai. Pagal šią programą taip pat organizuoti andragogų kvalifikacijos tobulinimo kursai, finansuotas mokymo procesų neformaliojo suaugusiųjų švietimo centruose tyrimas ir tyrimas švietimo poreikiams nustatyti. Finansavimas skirtas ir mokymosi programoms tobulinti, švietimo centrų tinklalapiams atnaujinti ir t. t. 2008–2011 m. kita nevyriausybinė organizacija – Estijos suaugusiųjų švietėjų asociacija ANDRAS – įgyvendino suaugusiųjų švietimo populiarinimo projektą. Siekiant sinergijos su ENAEA projektu buvo finansuojamos informavimo veiklos, tokios kaip kasmetiniai suaugusiųjų savaitės renginiai, skirti supažindinti su suaugusiųjų mokymosi galimybėmis, transliuojamos radijo ir televizijos laidos apie suaugusiųjų švietimą, pradėtas leisti žurnalas suaugusiųjų švietimo tematika (Tamulaitytė 2016: 61).

Estijos Švietimo ir tyrimų ministerijos teigimu, nepaisant pirminių sunkumų derinant ministerijos ir NVO bendradarbiavimą su ESF finansavimo taisyklėmis, toks ESF lėšų panaudojimo modelis leido į mokymo veiklas įtraukti naujas visuomenės grupes ir per trumpą laiką pasiekti daugiau kaip 70 tūkst. žmonių, pasiūlyti programas, kurios itin teigiamai įvertintos pačių dalyvių. Toks NVO įtraukimas sustiprino ENAEA ir ANDRAS organizacinius gebėjimus ir sudarė sąlygas tolesniam bendradarbiavimui su ministerija, įgyvendinant ESF remiamus projektus (Solmann 2013). 2014–2020 m. laikotarpiu ANDRAS kartu su Švietimo ir tyrimų ministerija įgyvendina 1, o ENAEA – 4 ESF lėšomis finansuojamus projektus.

2.3. K-415 „54 +“

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos administruojama priemonė „54+“ įgyvendina 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 8 prioriteto „Socialinės įtraukties didinimas ir kova su skurdu“ konkretų uždavinį 8.3.2 „Padidinti vyresnio darbingo amžiaus asmenų dalyvavimą darbo rinkoje ir savanoriškoje veikloje,“ kurio formuluotėje pažymima, kad jis orientuotas ne į švietimo veiklas, o į aktyvumo skatinimą darbo rinkoje ir savanorystės propagavimą. Kita vertus, jį įgyvendinant siekiama sinergijos su kitais uždaviniais: „2014–2020 m. planuojama finansuoti vyresnio amžiaus asmenų dalyvavimą ADRP (aktyvios darbo rinkos politikos – aut. past.) priemonėse (7.3.1 uždavinys), sveiką senėjimą skatinančiose veiklose (8.4.2 uždavinys), mokymosi visą gyvenimą veiklose (9.4.2 uždavinys).“ Nepaisant to, jog uždavinys 8.3.2 iš esmės nėra tematiškai susijęs su vyresniųjų suaugusiųjų švietimo problematika ir trečiojo amžiaus universitetų poreikiais, žvelgiant iš platesnės ESF investicijų neformaliajam suaugusiųjų švietimui perspektyvos, programa *de facto* yra vienintelė struktūrinių investicijų priemonė, kuria konkurso būdu gali pasinaudoti trečiojo amžiaus universitetai ir kitos NSŠ srityje veikiančios nevyriausybinės organizacijos.

2017 m. birželio 22 d. paskelbtas kvietimas teikti paraiškas, paskirstyta 3,76 mln. EUR. Nors priemonė įgyvendina 8 prioriteto siekius ir akcentuoja profesiniame gyvenime aktualių gebėjimų tobulinimą, žvelgiant į finansuojamų organizacijų ir veiklų sąrašą, matyti, jog remiamos veiklos daugiausia yra skirtos bendrųjų gebėjimų (bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis, matematinių gebėjimų ir pagrindinių gebėjimų mokslo ir technologijų srityse, skaitmeninio raštingumo, mokymosi mokytis, socialinių ir pilietinių gebėjimų, iniciatyvos ir verslumo, kultūrinio sąmoningumo ir raiškos) ugdymui neformaliojo švietimo pagalba.

Ekspertų diskusijos dalyviai taip pat pripažino, kad planuojant neformaliajam suaugusiųjų švietimui skirtas priemones, takoskyros tarp skirtingų priemonių buvo sukurtos mechaniškai, ministerijoms bendradarbiaujant tik formaliai ir neatsižvelgiant į planuojamų priemonių turinį. Tas pats pasakytina ir apie 54–64 m. amžiaus grupės išskyrimą įgyvendinant Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos priemonę, kuri porą kartų buvo sustabdyta, atsižvelgiant į pirminio vertinimo išvadas, kad jos tikslai nebus pasiekti, o lėšos bus panaudotos neefektyviai (ESFA 2016). Priemonė „54+“ ir Kvalifikacijų ir profesinio

mokymo plėtros centro projektas „Suaugusiųjų švietimo sistemos plėtra suteikiant besimokantiems asmenims bendrąsias ir pagrindines kompetencijas“ taip pat apsvarstyti lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos, kuri pripažino, kad 55–64 m. amžiaus grupės išskyrimas iš kitų suaugusiųjų grupių, įgyvendinant ESF finansuojamų projektų veiklas, yra diskriminacinio pobūdžio.[7]

Apibendrinant ESF priemonių, skirtų neformaliajam suaugusiųjų švietimui, apžvalgą, verta dar kartą paminėti, kad:

1. ESF lėšomis, skirtomis neformaliajam suaugusiųjų švietimui 2014–2020 m., kaip ir ankstesniais programavimo periodais, neproporcingai remtas profesinių kompetencijų tobulinimas ir aukštos kvalifikacijos viešojo sektoriaus specialistų (mokytojų, gydytojų ir t.t.) mokymas, numatytas valstybės biudžeto lėšas pakeičiant ESF pinigais.
2. Įvairių visuomenės grupių mokymuisi skirtos ESF lėšos buvo nepagrįstai perskirstytos tarp skirtingų ministerijų ir priemonių. Dėl to susidurta su įgyvendinimo problemomis:
    a. paruoštos Švietimo ir mokslo ministerijos priemonės „Senjorų mokymosi galimybių plėtra“ vykdymas buvo užblokuotas Europos Komisijos atstovų;
    b. Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro projektas „Suaugusiųjų švietimo sistemos plėtra suteikiant besimokantiems asmenims bendrąsias ir pagrindines kompetencijas“ dėl ribotų lėšų ir institucinių pajėgumų pasiekė tik nedidelę dalį gyventojų regionuose ir neužmezgė partnerystės su trečiojo amžiaus universitetais, pagrindiniais švietimo paslaugų teikėjais vyresniojo amžiaus asmenims Lietuvoje;
    c. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos administruojama priemonė „54+“ *de facto* yra vienintelė struktūrinių investicijų priemonė, kuria konkurso būdu gali pasinaudoti trečiojo amžiaus universitetai ir kitos NSŠ srityje veikiančios nevyriausybinės organizacijos. Nepaisant to, jos įgyvendinimas stringa dėl dirbtinio tikslinės grupės išskyrimo, o ja besinaudojantys trečiojo amžiaus universitetai į projektines veiklas negali įtraukti pagrindinės savo klausytojų dalies – 65 m. ir vyresnių asmenų.

[7] Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolieriaus sprendimas.

Taigi, tiek žvelgiant iš neformaliojo suaugusiųjų švietimo, tiek iš neformaliojo vyresniųjų suaugusiųjų švietimo perspektyvos, 2014–2020 m. ESF investicijų paskirstymas vertintinas kaip netolygus. Be to, atsižvelgiant į minėtas problemas, įgyvendinant skirtingas bendrųjų gebėjimų plėtros priemones ir projektus, ESF investicijų koordinavimas vertintinas kaip neefektyvus ir, planuojant būsimojo laikotarpio ESF lėšų panaudojimą, keistinas.

Rekomendacijos

Išanalizavus pastarųjų metų vyresniųjų suaugusiųjų švietimo situaciją šalyje ir įvertinus veikiančius koordinavimo ir finansavimo mechanizmus, pateikiamos šios pagrindinės rekomendacijos švietimo politikos sprendimų priėmėjams ir politikos įgyvendintojams Lietuvoje:

1. Valstybė turi investuoti į neformaliojo suaugusiųjų švietimo organizacijų gebėjimų stiprinimą.

Nuo 2014 m. vykdoma NSŠ reforma paskatino teigiamus pokyčius savivaldybių lygmeniu: paskirti NSŠ koordinatoriai, rengiami NSŠ planai, kai kur organizuojami NSŠ konkursai. Tačiau nacionaliniu lygmeniu NSŠ sistema vystosi netolygiai, koordinatoriams trūksta veiklos gairių, sistema stokoja įtraukties ir proaktyvumo, o valstybinio finansavimo pertrūkis 2018 m. stabdo tolesnius kokybinius pokyčius.

Ekspertų diskusijos metu identifikuota problema – trečiojo amžiaus universitetams, kaip ir kitoms NSŠ organizacijoms regionuose, dažnai trūksta gebėjimų pasinaudoti konkursiniu finansavimu, todėl atskira eilute planuojamas valstybės biudžeto finansavimas galėtų būti skiriamas ne NSŠ programų konkursams, o nacionaliniu lygmeniu veikiančioms organizacijoms, kurios organizuotų projektų administravimo, advokacijos ir bendradarbiavimo su savivalda mokymus trečiojo amžius universitetams ir kitoms NSŠ organizacijoms regionuose. Taip savivaldybėse veikiantys trečiojo amžius universitetai ir kitos NSŠ organizacijos ne tik būtų įgalintos visavertiškai pasinaudoti konkursinio finansavimo galimybėmis, bet ir prisidėtų skatinant savivaldybes skirti adekvatų finansavimą ir teikti dėmesį neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtrai.

2. Planuojant 2021–2027 m. ESF investicijas, turi būti sukurta viena priemonė, skirta neformaliojo visų suaugusiųjų mokymosi galimybių plėtrai.

Atsižvelgiant į neišvengiamą ESF investicijų mažėjimą 2021–2027 m., planuojant ESF lėšas neformaliajam suaugusiųjų švietimui, privalu sukurti išėjimo (ang. *exit*) strategiją, kuri padėtų efektyviai išnaudoti ESF fondų skiriamas lėšas ir sukurtų prielaidas tvariai neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistemos veiklai ateityje, ES investicijoms pasibaigus. Turint omenyje problemas, su kuriomis susidūrė Švietimo, mokslo ir sporto ir Socialinės

apsaugos ir darbo ministerijų administruojamos priemonės 2014–2020 m., reikia atsisakyti diskriminacinio pobūdžio mechaninio priemonių skaidymo, dėl kurio 65+ gyventojų grupė liko ESF lėšomis vykdomų projektų paribiuose.

Geroji estų patirtis taip pat liudija, jog aiškus dviejų tikslinių grupių (pedagoginio ir nepedagoginio personalo ir visos suaugusiųjų populiacijos) atskyrimas leidžia išvengti nacionalinių švietimo darbuotojų mokymo lėšų pakeitimo ESF investicijomis bei skirti tinkamą finansavimą visų suaugusiųjų kompetencijų tobulinimui.

Taigi visų suaugusiųjų, tarp jų ir vyresniųjų suaugusiųjų, neformaliojo švietimo plėtrai 2021–2027 m. reikalinga viena konkreti vienos ministerijos administruojama ESF priemonė. Remiantis atlikta analize ši funkcija turėtų atitekti Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai, kuri į vyresniųjų suaugusiųjų švietimo politikos formavimą privalo aktyviau įtraukti socialinius partnerius.

3. Visuose neformaliojo suaugusiųjų švietimo lygmenyse turi būti skatinama valstybės, savivaldos institucijų ir NVO partnerystė.

Remiantis gerosiomis Estijos patirtimis, valstybės institucijų ir NVO partnerystė įgyvendinant ESF finansuojamus projektus gali sudaryti sąlygas tęstiniam bendradarbiavimui NSŠ srityje. Turint omenyje, kad ilguoju laikotarpiu NSŠ sistema turės remtis tik valstybės ir savivaldybių biudžetų finansavimu, dabar pats palankiausias metas stiprinti švietimo organizacijų, tarp jų ir trečiojo amžiaus universitetų pajėgumus. Siekiant jų ilgalaikio stabilumo, viena iš bendradarbiavimo ašių galėtų tapti inovatyvių NSŠ finansavimo modelių kūrimas (išorinių lėšų pritraukimas, konsoliduoto NVO fondo kūrimas, darbdavių apmokestinimas, švietimo įstaigų ir NSŠ finansavimo šaltinių optimizacija savivaldybėse), tam taip pat reikėtų atlikti finansinių NSŠ sistemos poreikių vidutiniu ir ilguoju laikotarpiais tyrimus. Skatinant išorinį NSŠ organizacijų finansavimą, reikia nuoseklesnio bendradarbiavimo viešinant neformaliojo švietimo naudą ir sukuriamą pridėtinę socialinę ir ekonominę vertę.

Pagrindinis iššūkis šioje srityje – abipusio pasitikėjimo trūkumas, todėl NVO įtraukimas galėtų būti įgyvendinamas palengva, vykdant bandomuosius projektus ir reguliariai įvertinant pasiektą pažangą.

2019 metai – ypač tinkamas laikas šioms rekomendacijoms įgyvendinti. Šiuo metu Vyriausybės kanceliarijos rengiama Nacionalinė pažangos programa turėtų nubrėžti tiek

ESF investicijų programavimo, tiek strateginio valstybės planavimo gaires. Šiame dokumente neformalusis suaugusiųjų ir vyresniųjų suaugusiųjų švietimas turėtų būti apibrėžiamas pasinaudojant 3 pateiktomis rekomendacijomis, kartu rengiant visų suinteresuotų šalių diskusijas apie konkretesnę jų operacionalizaciją (įtraukiant ne tik Švietimo, mokslo ir sporto, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijas, nacionalines švietimo organizacijas, bet ir Ekonomikos ir inovacijų ir Finansų ministerijų bei savivaldybių atstovus).

Literatūros sąrašas

1. BGI Consulting et al., *Assessment of government interventions' impact for the setup and implementation of financial instruments.* January 31, 2018, Vilnius. <https://old.cpva.lt/download/5090/research%20study.pdf>
2. Dovidavičiūtė, Regina. *Trečiojo amžiaus universitetų apklausos suvestinė*. Trečiojo amžiaus universitetų asociacija, 2017 m. lapkričio 24 d., Vilnius.
3. Europos socialinio fondo agentūra. *Stabdomas priemonės „54+" paraiškų vertinimas*. 2016 m. lapkričio 25 d. < http://www.esinvesticijos.lt/lt/naujienos/stabdomas-priemones-54-paraisku-vertinimas>
4. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė. *Valstybinio audito ataskaita: neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtra.* 2013 m. birželio 28 d., Nr. VA-P-50-9-8, Vilnius. <https://www.vkontrole.lt/failas.aspx?id=2855>
5. Kalvaitis, Albinas. *Trečiojo amžiaus universitetai Lietuvoje: 2018 m. situacija*. Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras, Vilnius, 2018. <http://www.kpmpc.lt/kpmpc/wp-content/uploads/2015/08/Tre%C4%8Diojo-am%C5%BEiaus-universitetai-Lietuvoje.-2018-m.-situacija.pdf>
6. Kalvaitis, Albinas, Baranauskienė, Jūratė, Mačėnaitė, Agnė. *Trečiojo amžiaus universitetai Lietuvoje: situacijos analizė ir plėtros gairės.* Ugdymo plėtotės centras, 2014, Vilnius. <http://www.kpmpc.lt/kpmpc/wp-content/uploads/2014/01/Tre%C4%8Diojo-am%C5%BEiaus-universitetai-Lietuvoje-situacijos-analiz%C4%97-ir-pl%C4%97tros-gair%C4%97s.pdf>
7. Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras. *Toliau sėkmingai vykdomi mokymai, skirti suaugusiesiems įgyti / tobulinti bendrąsias ir pagrindines kompetencijas,* žiūrėta 2018 m. gruodžio 2 d., <http://www.kpmpc.lt/kpmpc/sekmingai-igyvendinti-mokymai-skirti-suaugusiesiems-igyti-tobulinti-bendrasias-ir-pagrindines-kompetencijas/ >
8. Panitsidou, Eugenia, Eleni Griva, and Dora Chostelidou. "European Union policies on lifelong learning: in-between competitiveness enhancement and social stability reinforcement." *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 46 (2012): 548-553.

9. Penkauskienė, Daiva. *Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi koordinavimas savivaldybėse: koordinatorių veiklos apžvalga.* Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras, Vilnius, 2017. <http://www.kpmpc.lt/kpmpc/wp-content/uploads/2015/08/Koordinatori%C5%B3-veiklos-ap%C5%BEvalga.pdf>
10. Schmidtas-Hertha, Bernhardas. *Kompetencijų įgijimas ir mokymasis vyresniame amžiuje*. Ugdymo plėtotės centras, Vilnius, 2015.
11. Solmann, Kairi. „Efforts to increase adults participation in lifelong learning in Estonia." Estonian Ministry of Education and Research, pranešimas Vilniuje, 2013 m. gruodžio 10 d. <http://uil.unesco.org/fileadmin/keydocuments/AdultEducation/en/EstoniaEfforttoincreaseadultsparticipationinlifelonglearninginEstonia.pdf>
12. Steponavičius, Giedrius. *Neformaliojo suaugusiųjų švietimo būklės savivaldybėse apžvalga.* Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras, 2018 rugsėjo 19 d. <http://smpf.lt/uploads/Prane%C5%A1imai/EPALE%20konferencija%202018%20Rugs%C4%97jis/1.%20GSteponavicius_NSS%20bkls%20savivaldybese%20apzvalga.pdf>
13. Tamulaitytė, Austėja. *Mokymasis visą gyvenimą Lietuvoje ir Estijoje: panašios sąlygos, skirtingi keliai ir pasiekimai.* Magistro darbas, VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas, Vilnius, 2016. < https://epublications.vu.lt/object/elaba:23341113/>
14. Varanauskas, Arminas. *Dėl neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtros ir finansavimo. Švietimo ir mokslo ministerija*, 2018 m. gegužės 29 d., Vilnius.
15. Visionary Analytics. *2007–2013 EU structural funds investment for Lithuania*. Vilnius, 2016. <http://www.esinvesticijos.lt/docview/?id=8783&h=463db&t=14%20priedas_ES%20investiciju%20naudos%20apzvalga_EN>

Dokumentai

1. Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatos, 2003 m. liepos 4 d. <http://www.smm.lt/web/lt/2003_2012_valstybine_svietimo_strategija>
2. Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro direktoriaus 2017 m. kovo 23 d. įsakymas Nr. V1-63 „Dėl Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro 2016 metų veiklos ataskaitos patvirtinimo." <http://www.kpmpc.lt/kpmpc/wp-content/uploads/2015/08/KPMPC-veiklos-ataskaita_uz-2016.pdf>
3. Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro direktoriaus 2018 m. kovo 30 d. įsakymas Nr. V1-85 „Dėl Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro 2017 metų veiklos ataskaitos patvirtinimo." <http://www.kpmpc.lt/kpmpc/wp-content/uploads/2015/08/KPMPC-veiklos-ataskaita_uz-2017.pdf>
4. Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro direktoriaus 2018 m. balandžio 5 d. įsakymas Nr. V1-79 „Dėl Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro 2018 metų darbo plano patvirtinimo." <http://www.kpmpc.lt/kpmpc/wp-content/uploads/2015/08/KPMPC-veiklos-planas_2018.pdf>
5. Lietuvos Respublikos 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa, 2014 m. rugsėjo 24 d. <http://www.esinvesticijos.lt/lt/dokumentai/2014-2020-metu-europos-sajungos-fondu-investiciju-veiksmu-programa>
6. Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymas, Nr. VIII-822, įsigaliojęs 2015 m. sausio 1 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/d395e7a3907c11e68adcda1bb2f432d1>
7. Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymas, Nr. VIII-450, įsigaliojęs 1997 m. spalio 30 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.45299/IauyGlMYxX>
8. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2018 m. kovo 8 d. įsakymas Nr. A1-93 „Dėl finansavimo skyrimo projektams, pateiktiems pagal 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 8 prioriteto „Socialinės įtraukties didinimas ir kova su skurdu" įgyvendinimo priemonę Nr. 08.3.2-ESFA-K-415 „54+". <http://www.esinvesticijos.lt/lt/dokumentai/lietuvos-respublikos-socialines-apsaugos-ir-darbo-ministro-2018-m-kovo-8-d-isakymas-nr-

a-93-del-finansavimo-skyrimo-projektui-pateiktam-pagal-2014-2020-metu-europos-sajungos-fondu-investiciju-veiksmu-programos-8-prioriteto-socialines-itraukties-didin>

9. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 9 prioriteto „Visuomenės švietimas ir žmogiškųjų išteklių potencialo didinimas“ 09.4.2-ESFA-K-714 priemonės „Formaliojo ir neformaliojo mokymosi galimybių plėtra“ pasiūlymai dėl projektų atrankos kriterijų nustatymo ir keitimo (pastaboms), 2017 m. liepos 16 d., < http://www.esinvesticijos.lt/lt/media/download?id=11130&h=e4b74&t=714%20PAK%20keitimas%20po%20MVG%20past_.docx>
10. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 9 prioriteto „Visuomenės švietimas ir žmogiškųjų išteklių potencialo didinimas“ 09.4.2-ESFA-K-714 priemonės „Formaliojo ir neformaliojo mokymosi galimybių plėtra“ projektų finansavimo sąlygų aprašo Nr. 1 projekto pastabų derinimo lentelė, 2016 m. liepos 20 d., <http://www.esinvesticijos.lt/lt/dokumentai/projektu-finansavimo-salygu-apraso-projekto-pastabu-derinimo-lentele-5>
11. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2015 m. liepos 7 d. įsakymas Nr. V-727 „Dėl neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi programų finansavimo 2015 metais“ <http://www.kpmpc.lt/kpmpc/wp-content/uploads/2015/11/img387.pdf >
12. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2016 m. birželio 8 d. įsakymas Nr. V-535 „Dėl neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi programų finansavimo 2016 metais“
13. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2017 m. spalio 6 d. įsakymas Nr. V-757 „Dėl 2017 metais neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi programų ir savivaldybių paraiškų finansavimo“ <http://www.kpmpc.lt/kpmpc/wp-content/uploads/2015/08/2885_001.pdf>
14. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2017 m. birželio 28 d. įsakymas Nr. V-536 „Dėl Mokymosi visą gyvenimą plėtros 2017–2020 metų veiksmų plano patvirtinimo“ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/8e9c7f545d0511e7a53b83ca0142260e?jfwid=f4nne5tdt>

15. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2017 m. lapkričio 7 d. įsakymas Nr. V-860 „Dėl 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 9 prioriteto „Visuomenės švietimas ir žmogiškųjų išteklių potencialo didinimas“ 09.4.2-ESFA-K-714 priemonės „Formaliojo ir neformaliojo mokymosi galimybių plėtra“ projektų finansavimo sąlygų aprašo Nr. 2 patvirtinimo.“ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/eacb3d00c3be11e79122ea2db7aeb5f0>
16. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, Nr. I-533, įsigaliojo 1994 liepos 7 d. <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=TAR.D0CD0966D67F>
17. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. balandžio 6 d. nutarimas Nr. 347 „Dėl Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi 2016–2023 metų plėtros programos patvirtinimo“ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/b7f45490007711e6bf4ee4a6d3cdb874?jfwid=f4nne5tdt>

1 priedas

Ekspertų diskusijos dalyvių sąrašas (2018 m. gruodžio 18 d., Vilnius)

Institucija	Atstovas	Pareigos
Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras	Saulius Samulevičius	Suaugusiųjų švietimo skyriaus vedėjas
	Virginija Musteikienė	Suaugusiųjų švietimo skyriaus metodininkė
	Olga Tamošiūnienė	Suaugusiųjų švietimo skyriaus metodininkė
	Giedrius Steponavičius	Suaugusiųjų švietimo skyriaus metodininkas
Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	Ričardas Ališauskas	Strateginių programų skyriaus vedėjas
	Tomas Pūtys	Neformalaus švietimo skyriaus vedėjas
	Giedrė Gervienė	ES paramos valdymo skyriaus vyriausioji specialistė
	Toma Imbrasienė	ES paramos įgyvendinimo skyriaus vyriausioji specialistė
	Gintarė Starkevičiūtė	ES paramos įgyvendinimo skyriaus vyriausioji specialistė
Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija	Vilija Lukošūnienė	Prezidentė
Nacionalinė trečiojo amžiaus universitetų asociacija	Regina Dovidavičiūtė	Vicepirmininkė

2 priedas

Vyresniųjų suaugusiųjų, kurie mokėsi per paskutines 4 savaites, dalis apskaičiuota remiantis Lietuvos statistikos departamento viešai skelbiamais ketvirtinio gyventojų užimtumo statistinio tyrimo duomenimis. Remtasi EUROSTAT naudojamomis duomenų agregavimo taisyklėmis:

- Lietuvoje skaičiuojamas procentas asmenų, kurių atsakymas į klausimą EDUCSTAT – taip arba atsakymas į klausimą COURATT – taip, nuo visų atsakiusiųjų (2014, 2015, 2016, 2017 m.);
- EDUCSTAT: asmens mokymasis aukštojoje, profesinėje arba bendrojo ugdymo mokykloje per pastarąsias 4 savaites: mokėsi, nesimokė, netaikoma (jaunesniems nei 15 m.);
- COURATT: ar asmuo lankė kursus, privačias pamokas (sporto klubą, mokėsi groti, dainuoti, šokti ir pan.), dalyvavo seminaruose, konferencijose per pastarąsias 4 savaites – taip, ne, netaikoma (jaunesniems kaip 15 metų asmenims).

Švietimo NVO tinklas, 2018 m.